

УДК 1:111.1:316.772

DOI 10.35433/PhilosophicalSciences.1(99).2026.167-181

БУТИ "BRASSIC": МЕТАФІЗИКА (ПРОДУКТИВНОЇ) ВІДСУТНОСТІ ЯК СПОСІБ ІСНУВАННЯ

К. В. Широков*, В. А. Могилат**

У статті проаналізовано соціально-філософські аспекти трансформації умов індивідуального буття в контексті становлення цифрових структур та реєстрових систем сучасного суспільства. У ситуації, коли соціальне існування дедалі більше опосередковується присутністю в цифрових базах даних та адміністративних системах обліку, постає питання про онтологічний статус суб'єктів, які залишаються поза межами відповідних реєстраційних структур. Персонажі серіалу *Brassic* репрезентують специфічний тип соціального існування, яке розгортається за умов відсутності інституційної та цифрової фіксації (*zeroentry*), не зводячись водночас ані до соціальної маргіналізації, ані до виключення з суспільних процесів. Запропоновано концепт метафізики продуктивної відсутності як альтернативного онтологічного режиму, де відсутність у цифрових, юридичних, економічних і афективно-алгоритмічних реєстрах постає не втратою, а джерелом свободи: епістемологічної асиметрії, операційної іневізібельності, алгоритмічної нестираності та афективного суверенітету. На основі синтезу попередніх розвідок циклу вводиться нова антропологічна фігура *homo absconditus digitalis*. Це суб'єкт без профілю, що існує всередині цифрової інфраструктури, але не конвертується у дані. Це не фікція: близько мільярда людей живуть у цьому режимі, і *Brassic* постає як чутлива емпірична фіксація їхнього способу буття. Методологічно стаття уникає зовнішнього нав'язування теорії: концепт формується як реакція на конкретний режим існування, що проявляється в серіалі. *Brassic* аналізується не як текст для інтерпретації, а як інфраструктурний індикатор – онтологічний пристрій, що виявляє прогалини цифрової модерності. Стаття порушує філософське питання про можливість осмислення невидимості у цифрових системах не лише як форми соціального виключення, а й як потенційного простору альтернативної свободи. Розгляд феномену *zeroentry* відкриває перспективу переосмислення співвідношення між цифровою ідентифікацією, соціальним визнанням і онтологічними режимами сучасного суб'єкта.

Ключові слова: метафізика відсутності, *zeroentry*, цифрова невидимість, *homo absconditus digitalis*, цифровий модерн, алгоритмічне нерозпізнавання, риторика, *Brassic*, глітч-онтологія.

* Кирило Широков / Kyrylo Shyrokov, аспірант кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна)

kirillshyrokov2@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7162-6823

** Владислав Могилат / Vladyslav Mohylat, аспірант кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна)

vladmogilat777@gmail.com

ORCID: 0009-0008-4025-4183

BEING BRASSIC: THE METAPHYSICS OF (PRODUCTIVE) ABSENCE AS A MODE OF EXISTENCE

K. V. Shyrokov, V. A. Mohylat

The article analyzes the socio-philosophical aspects of the transformation of the conditions of individual existence in the context of the formation of digital structures and registry systems of contemporary society. In a situation where social existence is increasingly mediated by presence in digital databases and administrative registration systems, the question arises regarding the ontological status of subjects who remain outside these registration frameworks. The characters of the television series Brassic represent a specific type of social existence that unfolds under conditions of the absence of institutional and digital registration (zeroentry), without being reducible either to social marginalization or to exclusion from social processes. The article proposes the concept of the metaphysics of productive absence as an alternative ontological regime in which the absence from digital, legal, economic, and affective-algorithmic registers appears not as a loss but as a source of freedom: epistemological asymmetry, operational invisibility, algorithmic indelibility, and affective sovereignty. On the basis of a synthesis of previous studies, a new anthropological figure is introduced homo absconditus digitalis. This figure denotes a subject without a profile who exists within digital infrastructure but is not converted into data. This is not merely a theoretical construct: approximately one billion people live under such conditions, and Brassic emerges as a sensitive empirical representation of their mode of existence. Methodologically, the article avoids the external imposition of theoretical frameworks: the concept develops as a response to a specific mode of existence manifested in the series. Brassic is therefore analyzed not as a text for interpretation but as an infrastructural indicator — an ontological device that reveals the gaps of digital modernity. The article raises the philosophical question of whether invisibility within digital systems can be understood not only as a form of social exclusion but also as a potential space of alternative freedom. The analysis of the phenomenon of zeroentry opens the possibility of reconsidering the relationship between digital identification, social recognition, and the ontological regimes of the contemporary subject.

Keywords: *metaphysics of absence, zeroentry, digital invisibility, homo absconditus digitalis, digital modernity, algorithmic non-recognition, rhetoric, Brassic, glitch ontology.*

Постановка проблеми.

Проблематика дослідження зумовлена трансформацією умов людського існування у цифрову епоху, коли соціальна присутність дедалі більше визначається включеністю до цифрових інфраструктур, реєстрових систем та алгоритмічних механізмів обліку. У сучасних умовах бути дедалі частіше означає бути зареєстрованим, тобто мати профіль, цифровий слід і алгоритмічну ідентичність [9; 34]. У зв'язку з цим постає питання про онтологічний статус суб'єктів, які залишаються поза межами відповідних систем фіксації та не інтегруються у процедури цифрової ідентифікації.

Класична метафізика мислила буття передусім як присутність, що простежується від античної онтології до феноменологічних і постструктуралістських концепцій, у межах яких проблема відсутності

розглядалася переважно в горизонті свідомості, мови або тексту. Натомість у цифровій модерності онтологічна вага суб'єкта визначається вже не символічними чи дискурсивними механізмами, а інфраструктурними процедурами реєстрації, індексації та алгоритмічного розпізнавання. У цьому контексті культурний наратив серіалу *Brassic* дає можливість виявити специфічний тип соціального існування, що розгортається за умов відсутності інституційної та цифрової фіксації (zeroentry). Йдеться не про класичну форму маргіналізації чи біополітичного виключення, а про режим системної нерозпізнаваності, коли суб'єкт фактично перебуває поза межами процедур цифрового обліку.

Така ситуація актуалізує потребу у концептуалізації альтернативного онтологічного режиму, який у дослідженні визначено як метафізику

продуктивної відсутності. У межах цієї перспективи відсутність у цифрових, юридичних та економічних реєстрах постає не як дефіцит соціального статусу, а як специфічний режим існування, що відкриває можливості епістемологічної асиметрії (знання системи без взаємності), операційної інвизибільності (дії поза механізмами фіксації), алгоритмічної стійкості (неможливості бути "стертим") та афективної автономії.

Актуальність дослідження зумовлена кількома взаємопов'язаними чинниками. По-перше, кризою ідентичності у цифрову добу, коли поряд із гіперфіксацією профілів і потоками dataflow формується третя позиція, нульовий запис як специфічна форма соціальної ідентичності. По-друге, зростанням популяції системно невидимих суб'єктів, від юридично нерозпізнаних осіб до тих, хто випадає з цифрових реєстрів. По-третє, трансформацією категорії суб'єкта у цифровій культурі. Поряд із теоретичними тезами про "смерть суб'єкта" постає феномен його нульової інстанціації, тобто існування без *datashadow* і *algorithmic double*. У цьому сенсі *Brassic* може розглядатися не лише як художній текст, а як культурна репрезентація онтологічної ситуації цифрової модерності, що демонструє можливість існування у режимі системної невидимості. Виходячи з цього, у дослідженні висувається робоча гіпотеза про те, що феномен zeroentry може бути інтерпретований як особливий онтологічний режим, метафізика продуктивної відсутності, у якій відсутність у реєстрах соціальної реальності постає не запереченням буття, а умовою специфічних форм свободи, суб'єктності та операційної автономії.

Методологічна стратегія дослідження має гібридний характер і поєднує кілька аналітичних підходів, що забезпечують концептуальну мобільність дослідження. Серіал *Brassic* розглядається не як художній текст для інтерпретації, а як онтологічний індикатор, який фіксує специфічний режим соціального існування і виступає

емпіричною підставою для метафізичної рефлексії.

Методологічну основу становить синтетична феноменологія, що дозволяє описати режими присутності та відсутності, розширюючи феноменологічний аналіз від рівня суб'єктивного досвіду до техносоціальних умов цифрової фіксації буття. Перспектива критичної онтології спрямована на дослідження умов конституювання суб'єкта у полі соціальної видимості, зокрема процесів його формування через системну невидимість і алгоритмічне нерозпізнавання. Діагностична герменевтика використовується для виявлення латентних онтологічних режимів, фіксуючи межі смислотворення та точки порушення інтерпретаційних процедур. Глітч-аналіз, запозичений із digital studies, інтерпретує персонажів як елементи системної аномалії, що не піддаються алгоритмічній обробці та тим самим виявляють структурні обмеження цифрового порядку. Компаративна концептуалізація дозволяє зіставити концепт метафізики продуктивної відсутності з класичними філософськими теоріями відсутності з метою виявлення його специфіки.

Дослідження ґрунтується на принципі емпіричної метафізики, відповідно до якого концептуальна модель формується не апіорно, а індукується з аналізу конкретного культурного феномену. Методологічна новизна полягає у поєднанні феноменологічної дескрипції, критичної онтології та цифрового глітч-аналізу для розробки концепту метафізики відсутності як продуктивного операційного статусу суб'єкта у цифровій модерності.

Мета статті полягає у концептуалізації метафізики продуктивної відсутності як онтологічного режиму, у якому системна невидимість у техносоціальних реєстрах (цифрових, юридичних, економічних) формує альтернативний спосіб буття. На матеріалі серіалу *Brassic* показано, що статус zeroentry функціонує не як

дефіцит присутності, а як автономний режим існування. Досягнення мети передбачає: відмежування метафізики продуктивної відсутності від класичних концепцій відсутності (онтологічної нестачі, деконструкції присутності, біополітичного виключення); аналіз продуктивності zeroentry через виміри епістемологічної асиметрії, операційної свободи, алгоритмічної стійкості та афективної автономії; синтез попередніх аналітичних підходів (visibility: hidden, debug-rhetoric, капсульна темпоральність, афективне буття) у модель суб'єктності homo absconditus digitalis; а також окреслення етичних і політичних імплікацій системної невидимості, зокрема проблеми права на невидимість та амбівалентності zeroentry як простору свободи і вразливості.

Ступінь розробленості проблеми.

Філософська рефлексія відсутності має тривалу традицію – від елеатів до сучасної континентальної думки. Проте наявні концепції не охоплюють того режиму відсутності, який аналізується у статті.

Класичні теорії (Гайдеггер, Сартр, Лакан) осмислюють відсутність як конститутивну нестачу – Mangel, néant, manque. Деконструкція (Дерріда) переносить її у площину тексту та différance, а біополітичні теорії (Фуко, Агамбен) – у логіку виключення. У цифрових студіях фокус зміщується до datafication і гіперфіксації суб'єкта. Водночас поза увагою залишається інший режим – систематична нерозпізнаність, коли суб'єкт не виключений, а не зафіксований. Йдеться не про онтологічну нестачу, текстуальну гру чи біополітичне виключення, а про інфраструктурну відсутність – непомітність у реєстрах. Саме ця лакуна і визначає проблемне поле дослідження.

Наукова новизна полягає у кількох взаємопов'язаних аспектах. По-перше, запропоновано концепт метафізики продуктивної відсутності як опис буття через системну невидимість – не попри відсутність, а завдяки їй. По-друге, розроблено гібридну методологію, що дозволяє аналізувати культурний об'єкт як онтологічний пристрій, який не

репрезентує, а продукує режим буття. По-третє, здійснено теоретичне розрізнення між класичними моделями відсутності та техно-соціальною невидимістю, введено концепт zeroentry як альтернативу логіці виключення. По-четверте, показано емпіричну релевантність феномену: "Brassic" постає не як фантазія, а як культурна фіксація вже наявних режимів існування системно невидимих. По-п'яте, вперше синтезовано попередні розвідки циклу у цілісну метафізичну модель, що поєднує візуальний, афективний, риторичний та онтологічний виміри.

Дискусія та результати. Від онтологічної нестачі до техно-соціальної невидимості: контури концептуального зсуву. Упродовж ХХ століття відсутність мислили як привілейовану негативність: травму буття, семіотичний жест або політичну технологію виключення. Вона функціонувала як конститутивний дефіцит, що спонукав суб'єкта до самотворення, пошуку втраченого і руху до неможливої повноти. Проте феномен, який проявляється у Brassic, демонструє сучасну інверсію: відсутність перестає бути браком і стає режимом існування, що виводить суб'єкта з-під механізмів обліку, контролю та передбачення. Йдеться не про нестачу буття, а про непотрапляння у протокол, неактивацію алгоритму, збій розпізнавання. У цьому зсуві від онтологічного дефіциту до інфраструктурної прогалини постає нова форма присутності, яка реалізується через систематичну відмову системи зафіксувати те, що перед нею є. Традиційна філософія локалізувала відсутність "всередині суб'єкта", у темпоральності, бажанні та розривах смислу. Натомість у цифровій інфраструктурі вона переміщується до зовнішніх реєстрів, що мають фіксувати суб'єкта, його траєкторії та дії як дані. Відсутність постає не категорією філософії свідомості, а адміністративно-технічним статусом у полі цифрової видимості. Це зміщення від нестачі всередині до нерозпізнавання

ззовні відкриває іншу інтерпретацію: відсутність не як брак, а як ресурс дії, операційна перевага і форма автономії. Йдеться про перехід від метафізики до інфраструктури, від екзистенції до адміністрації, від філософії свідомості до філософії баз даних.

У класичній континентальній думці відсутність функціонує як генеративний принцип суб'єктності. Саме нестача у різних модусах забезпечує можливість суб'єктного буття. В онтологічному реєстрі вона постає як темпоральний розрив: суб'єкт не збігається із собою і розімкнений до ще-не-здійсненого; буття функціонує як проект. У когнітивному реєстрі нестача є порожнечою, що конститує інтенціональність: свідомість спрямована на інше, формує вектор, а не контейнер. У лібідинальному реєстрі брак генерує бажання як рух до структурно неможливого. Відсутність тут не помилка системи, а її принцип: щілина, що продукує фантазм, зсув і відтермінування задоволення. Таким чином, у кожному реєстрі нестача виступає не слабкістю, а операційною логікою буття, що дозволяє існуванню розгортатися як час, свідомість і бажання. Суб'єкт не просто має дефіцит, він сам є формою цього дефіциту, структурованою як рух, спрямованість і *différance*.

Проте персонажі *Brassic* не переживають нестачу у класичному сенсі. Їм бракує не буття як такого, а запису у базі даних. Вінні не страждає від неможливості повної самоприсутності у гайдеггерівському сенсі, він не може отримати кредитну картку, бо не має офіційної адреси. Томмо не переживає сартрівської нудоти, він не може отримати ліцензію, бо система вимагає документів, яких у нього немає або які втрачені. Ерін не шукає об'єкт *petit a*, вона шукає спосіб прожити місяць без офіційного доходу, уникаючи соціальних служб, що можуть забрати дитину. Їхня відсутність є не екзистенційною драмою, а адміністративною неузгодженістю, не онтологічним розривом, а технічним збоєм розпізнавання. Парадокс у тому,

що саме ця відсутність у реєстрах дозволяє їм існувати у режимі, недоступному для повністю зареєстрованих суб'єктів: без кредитної історії, цифрового сліду та алгоритмічного профілю, без можливості бути "стертими" з бази даних, бо їх там ніколи не було.

Йдеться про інший тип відсутності: не екзистенційний, а адміністративний; не онтологічний дефіцит, а інфраструктурну прогалину. Персонажі *Brassic* демонструють не брак буття, а брак його фіксації. Класична онтологія тут виявляється недостатньою: вона шукає нестачу всередині суб'єкта і не бачить її там, де вона фактично діє, у механізмах реєстрації, протоколах розпізнавання та базах даних. Йдеться про перехід від онтологічної нестачі до техносоціальної невидимості, від екзистенційного браку до адміністративної відсутності, від *Mangel* до *zeroentry*.

Класична метафізика будувалася навколо ідеї повної присутності (*présence pleine*), коли буття збігається із собою, а свідомість безпосередньо присутня собі. Проте Ж. Дерріда показав, що така присутність неможлива апіорі [8: 6–26, 141–164]. *Trace* передуює присутності: знак функціонує через відмінність від інших знаків і мережу відсилань. *Différance* позначає одночасно відмінність і відкладання: значення ніколи не присутнє "тут і зараз", воно розсіяне у грі відсилань і постійно відтермінується. Це критика метафізики присутності на рівні мови і письма. Дерріда показує, що структура знака передбачає відсутність: щоб означати, знак має містити дистанцію і *trace*. Письмо (*écriture*) демонструє цю структурну відсутність, оскільки текст функціонує навіть за відсутності автора, інтенції чи контексту. Тому деконструкція не руйнує сенс, а показує, що він ніколи не був стабільним і що присутність завжди вже була відсутністю.

Проте деконструктивна критика залишається в межах текстуальності, семіотики та лінгвістичної структури. Вона показує неможливість повної

присутності, оскільки мова функціонує через відмінність і відкладання, на рівні означників, письма та семіотичних операцій. Натомість персонажі *Brassic* перебувають не у полі тексту, а у полі баз даних; не у просторі семіотичних ігор, а у просторі цифрових реєстрів. Їхня відсутність не є грою означників, *trace* у письмі чи відкладанням значення у *différance*. Вона має технічний характер: у них просто немає запису у реєстрі. Не у семіотичному сенсі, а буквально: `SELECT * FROM citizens WHERE name = 'Vinnie O'Neill' → 0 rows returned`. Це не слід, що розсіює присутність, а відсутність будь-якого сліду; не семіотична негативність, а порожня таблиця. Йдеться не про деконструкцію присутності, а про відсутність запису без метафори. Дерріда демонструє неможливість повної присутності через структуру мови, тоді як *Brassic* показує інше: відсутність присутності у системі може бути продуктивною через структуру цифрової інфраструктури. Персонажі не критикують присутність у системі, вони просто її не мають, і саме ця відсутність реєстрації парадоксально забезпечує їм форму свободи, недоступну повністю зареєстрованим суб'єктам. Йдеться про перехід від семіотичної до інфраструктурної відсутності, від деконструкції тексту до деконструкції бази даних, від *trace* до *zeroentry*, від філософії письма до філософії протоколів розпізнавання.

Якщо попередні теорії розглядали відсутність як онтологічну або лінгвістичну структуру, то М. Фуко і Дж. Агамбен інтерпретують її як політичний механізм. Влада конститує суб'єктів через включення і виключення, але в обох випадках суб'єкт залишається видимим для системи влади. У Фуко влада функціонує через видимість як свою фундаментальну умову [11: 195–228]. Дисциплінарна влада, що досягає апогею у паноптикумі Бентама, робить тіла постійно видимими для нагляду, і саме можливість бути побаченим змушує суб'єкта інтерналізувати контроль.

Видимість тут є конститутивною умовою влади: щоб дисциплінувати, треба бачити; щоб нормалізувати, треба фіксувати відхилення; щоб виробляти корисні тіла, треба постійно тримати їх у полі зору.

Біополітика, що приходить після дисципліни, керує популяціями через статистику, демографію та епідеміологію, тобто через механізми обліку і обчислення [10: 135–159]. Вона регулює народжуваність, смертність, захворюваність і продуктивність, але для цього необхідні реєстрація і підрахунок. Виключені у Фуко, божевільні, злочинці, хворі, конституються як об'єкти влади через саме рішення про виключення: їх помічають, класифікують і ізолюють. Вони не зникають з поля влади, а навпаки стають її привілейованими об'єктами.

У Дж. Агамбена виключення набуває радикальної форми: *homo sacer* є фігурою "голого життя" (*vita nuda*), виключеного з правового порядку через суверенне рішення винятку (*Ausnahme*) [11: 71–115, 166–180]. Концентраційний табір постає простором суспензії права, де закон не діє, але влада діє тотально. *Homo sacer* включений у порядок саме через виключення: його позбавляють правового статусу, щоб життя стало повністю розпорядним для суверена. Виняток не протистоїть правилу, а конститує його межу. Тому виключений суб'єкт не зникає, а стає максимально видимим і експонованим, об'єктом інтенсивного владного втручання. Виключення означає не зникнення, а включення через виняток, присутність через відсутність правового статусу.

І фукіанська дисципліна, і агамбенівський виняток передбачають видимість суб'єкта для влади. Влада бачить, щоб контролювати (Фуко), або бачить, щоб виключати (Агамбен). Виключення є активним актом розпізнавання: система фіксує, класифікує і ізолює. Паноптикум функціонує через можливість постійного нагляду, що змушує суб'єкта інтерналізувати контроль. Концентраційний табір працює через тотальну експозицію: в'язень повністю

видимий і тому підпорядкований владі. В обох випадках виключення не означає зникнення, а створює нову конфігурацію владної видимості.

Персонажі *Brassic* не виключені у цьому сенсі. Їх не бачать, щоб виключити, їх просто не бачать. Система не приймає щодо них рішення, вона їх не розпізнає. Це не дисципліна, не біополітика і не суверенний виняток, а алгоритмічна аполітика нерозпізнавання: суб'єкт випадає з системи не через рішення влади, а через відсутність точки входу у протокол. Циган Еш не є *homo sacer*, бо взагалі не існує у координатах цієї логіки. Його не виключено через суверенне рішення, він просто не активує правовий протокол. Коли поліція його затримує, вона часто не може його ідентифікувати через відсутність збігу у базі даних. Система запитує, не отримує відповіді і не знає, що робити. Це не виняток у агамбенівському сенсі, а нульовий результат запиту, технічний збій розпізнавання: *error 404: identity not found*.

Фукіанська влада виробляє суб'єктів через нагляд і дисципліну, вона бачить, щоб формувати. Агамбенівська влада виключає через суверенне рішення, вона бачить, щоб виключати. У *Brassic* маємо іншу ситуацію: система неспроможна сконституювати суб'єкта не через політичне рішення, а через технічний збій розпізнавання. Це не політика виключення, а онтологія нерозпізнаваності: система просто не може побачити те, що перед нею є, не через ідеологію чи суверенний акт, а через відсутність протоколу, здатного конвертувати присутність у дані. Персонажі *Brassic* не стають об'єктами влади через виключення, вони взагалі не стають об'єктами, бо алгоритм їх не впізнає. Йдеться про перехід від біополітики, влади над життям, до аполітики нерозпізнавання, де владний жест неможливий через відсутність об'єкта у полі системної видимості.

Сучасні дослідження цифрової культури, від концепції *surveillance capitalism* Ш. Зубоффа [34: 8–11, 63–97, 376–384] до теорії інфосфери Л. Флоріді [9: 40–58, 89–110] і аналізу цифрової модерності Н. О'Тари [22: 112–134, 201–

223], описують протилежну тенденцію, гіперфіксацію суб'єкта у цифрових системах. У *surveillance capitalism* кожна дія, кліки, запити, переміщення і транзакції, перетворюється на дані для передбачення і модифікації поведінки. Суб'єкт стає гіперфіксованим: його цифровий двійник (*digital twin*) акумулює інформацію, алгоритми передбачають бажання, а поведінковий надлишок перетворюється на товар на ринках майбутньої поведінки. Йдеться не лише про нагляд, а про трансформацію капіталізму, де експропріюється вже не праця, а досвід і поведінка.

У Флоріді інфосфера означає середовище, де стирається межа між онлайн і офлайн, а людина існує одночасно як тіло і як *datashadow*, інформаційна тінь, сформована з цифрових слідів. Ідентичність постає розподіленою мережею даних: профілі, історії покупок, медичні записи, геолокація, метадані. Суб'єкт стає інформаційним організмом, чия присутність у даних визначає можливості життя. У цих підходах виключення мислиться як *digital divide*, нерівний доступ до технологій. Виключеними є ті, хто не має інтернету, пристроїв, цифрових навичок або економічних ресурсів. Це виключення через нестачу доступу до інфраструктури цифрової присутності, що обмежує участь у соціальному, економічному і політичному житті, дедалі більше переміщеному у цифровий простір.

Персонажі *Brassic* не страждають від *digital divide* у класичному сенсі. У них є смартфони, вони користуються інтернетом через чужі Wi-Fi або публічні точки доступу, дивляться серіали, спілкуються у месенджерах, шукають інформацію онлайн. Їх не виключено з цифрового світу через брак доступу. Вони існують у ньому, але не конвертуються у дані для системи. Цифровий слід відсутній не через відсутність технологій, а через спосіб користування ними: готівка замість карток, чужі Wi-Fi замість контрактів, відсутність офіційної зайнятості, нестала адреса, тимчасові або чужі

акаунти. Вони використовують інфраструктуру системи, не залишаючи слідів, які могли б перетворитися на профіль, прогноз чи об'єкт таргетованого впливу.

Йдеться про режим стратегічної невидимості, використання прогаин у системах фіксації. Це не брак технологій, а спосіб існування без цифрової репрезентації: життя відбувається без перетворення на дані і без запису у реєстрах. Не всі, хто перебуває у мережі, стають однаково видимими для системи. Тому йдеться не про нерівність доступу, а про нерівність фіксації. Персонажі *Brassic* демонструють можливість використання цифрової інфраструктури без включення у цифрову економіку даних. Це перехід від аналізу гіперфіксації до аналізу нульової фіксації, від *surveillance capitalism* до *invisibility tactics*, від *data shadow* до його відсутності.

Цей феномен окреслює концептуальну лакуну у сучасній філософії. Жоден із наявних підходів не дозволяє адекватно описати відсутність у техносоціальних реєстрах як не-дефіцит, не-виключення і не-символічну гру. Йдеться про іншу логіку: відсутність як операційний режим, що допускає існування поза алгоритмічним розпізнаванням і створює переваги, недоступні повністю зафіксованому суб'єкту. Персонажі *Brassic* не прагнуть включення у реєстри, вони уникають протоколів фіксації і зберігають статус *zero entry* як форму автономії.

Водночас метафізика продуктивної відсутності не є універсальною. Вона має свої умови і межі. Не для всіх невидимість означає свободу; іноді вона означає вразливість, неможливість отримати медичну допомогу, банківський рахунок, житло чи правовий захист. Цей режим працює за наявності неформальних мереж підтримки, готівкової економіки, слабого контролю та можливості використовувати інфраструктуру без слідів, і перестає працювати за умов тотальної цифровізації, біометричної ідентифікації та повної інтеграції

сервісів у єдину систему обліку. Отже, метафізика продуктивної відсутності не ідеалізує маргінальність, а описує специфічний режим існування з власною логікою, можливостями і обмеженнями.

І саме тому необхідний подальший аналіз – той, що розгорне чотири форми продуктивності, які забезпечуються статусом *zero entry*: епістемологічну асиметрію (знати систему без взаємності), операційну свободу (діяти без активації механізмів контролю), алгоритмічну стійкість (існувати без ризику стирання) та афективну автономію (пережити без модуляції). Кожна з цих форм потребує системного розгортання – не як абстрактних категорій, а як операційних механізмів із вимірюваними ефектами у полі можливостей суб'єкта.

Така конкретизація перетворює метафізику продуктивної відсутності з провокативної тези на робочий концепт, здатний схопити реальність нового типу суб'єктності – тієї, що реалізується не через включення у систему, а через випадання з неї; не через присутність у реєстрах, а через відсутність у них; не через гіперфіксацію, а через нульову фіксацію. Саме це і становить завдання наступного розділу: показати, як працює продуктивність відсутності не в абстрактному сенсі, а в конкретних емпіричних і операційних термінах.

Чотири форми продуктивності нульового запису: операційна логіка відсутності. Якщо метафізика (продуктивної) відсутності має бути чимось більшим, аніж провокативною тезою, необхідно показати конкретні механізми, через які статус *zeroentry* трансформується на операційний ресурс. Йдеться не про романтизацію маргінальності, а про точну фіксацію того, що саме дає суб'єкту його невидимість для системи – які конкретні переваги, за яких умов, з якими обмеженнями. Ми виокремлюємо чотири форми продуктивності, що структурно пов'язані зі статусом нульового запису: епістемологічну асиметрію, операційну свободу, алгоритмічну стійкість та

афективну автономію. Кожна з них функціонує не як абстрактна можливість, а як конкретний ефект невключення у протоколи фіксації.

Епістемологічна асиметрія: знати без взаємності. Персонажі *Brassic* живуть усередині системи, користуються міською інфраструктурою і добре знають її правила: де патрулює поліція, коли відбуваються перевірки, як працює соціальне забезпечення. Але система не знає їх. Вона не може передбачити їхні маршрути, профілювати поведінку чи включити у статистичні моделі. Це створює перевагу знання без взаємності [24: 309–341], форму епістемологічного маскування, де суб'єкт бачить систему, але система не бачить суб'єкта. На відміну від паноптикуму, де невидимість є привілеєм влади, тут вона виникає як ефект технічної відсутності даних. У логіці *surveillance capitalism* [34], де передбачення поведінки стає товаром, непередбачуваність перетворюється на форму автономії: без даних неможливо профілювати, модулювати бажання чи використовувати минуле для контролю над майбутнім. Персонажі *Brassic* не конструюють цю перевагу свідомо, вони просто існують у режимі, де життя не перетворюється на дані. Це не робить їх всемогутніми, але робить структурно менш керованими, ніж суб'єктів із повністю прозорими цифровими профілями.

Операційна свобода: діяти без активації протоколів. Коли система не може ідентифікувати суб'єкта, вона не здатна застосувати до нього протоколи контролю. Персонажі *Brassic* порушують закон, але часто уникають покарання не через імунітет, а через неможливість фіксації: поліція може їх затримати, однак суд не має повного досьє, а штрафи надсилаються на адреси, де вони вже не живуть. Йдеться не про перебування поза законом, а про ситуацію, коли закон не може достатньо чітко ідентифікувати суб'єкта для застосування процедур, тобто про онтологічну інвізибільність, технічну нездатність системи стабільно зафіксувати об'єкт. Водночас ця свобода умовна: якщо ідентифікація

все ж відбувається, покарання може бути жорстким, оскільки відсутні захисні механізми зареєстрованих громадян, документована історія та соціальний капітал. Операційна свобода діє лише доти, доки система не може зафіксувати суб'єкта; після фіксації він виявляється значно більш вразливим, тому йдеться не про утопію свободи, а про тактичну перевагу з чіткими межами.

Алгоритмічна стійкість: існувати без ризику стирання. Парадоксально, але той, кого немає у базі даних, не може бути з неї стертий. У світі, де *right to be forgotten* стає юридичною нормою [9: 196–220], але водночас де цифрове стирання може означати соціальну смерть (втрата доступу до банківських рахунків, медичних записів, соціального забезпечення), персонажі "*Brassic*" виявляються у дивній позиції: вони вже стерті – не як покарання, а як вихідний стан. Їх не можна деплатформити, бо вони ніколи не були на платформі. Їх не можна позбавити цифрової ідентичності, бо вони її не мали. Їх не можна виключити з соціальних мереж, бо вони там не зареєстровані або користуються фейковими профілями. Ця стійкість – не захист, а специфічна форма недосяжності для цифрових механізмів стирання. У добу, коли China's Social Credit System демонструє, як цифрова ідентичність може стати інструментом тотального контролю [22: 245–267], відсутність цифрового сліду означає недосяжність для цього типу влади – не через спротив, а через випадання з поля її дії.

Афективна автономія: переживати без модуляції. Персонажі *Brassic* не підлягають алгоритмічній модуляції афектів [20: 98–134]. Алгоритми не знають їхніх тригерів, *targeted content* не може їх таргетувати, а *behavioral nudges* не здатні спрямовувати їхню поведінку. Їхні емоції не перетворюються на дані для harvesting і не піддаються алгоритмічній інженерії. Вони можуть піддаватися традиційним впливам, рекламі, чуткам, тиску спільноти, але залишаються структурно недосяжними

для персоналізованої афективної модуляції. У світі, де *emotional AI* стає індустрією [19: 89–112], а платформи аналізують емоції через голос, міміку чи поведінкові патерни, відсутність у цих системах означає форму емоційного суверенітету. Їхні афекти не проходять через фільтр алгоритмічної оптимізації і виникають не у відповідь на персоналізований контент, а у безпосередніх соціальних взаємодіях. Це не автентичніші емоції, а інший режим їх медіації, колективний досвід, фізична присутність і непередбачувані контакти замість алгоритмічного передбачення.

Межі продуктивності: коли відсутність стає вразливістю. Було б інтелектуально некоректно трактувати метафізику продуктивної відсутності як універсальну формулу автономії. Кожна з її переваг діє лише за певних умов і зникає разом із ними. Епістемологічна асиметрія можлива, доки система допускає прогалини фіксації; із запровадженням біометричної ідентифікації, тотального відеоспостереження та *cashless society* невидимість перестає бути перевагою. Операційна свобода залежить від готівкової економіки і можливості уникати документації; за умов повної цифровізації транзакцій вона перетворюється на виключення. Алгоритмічна стійкість існує, доки цифрова ідентичність не є умовою доступу до базових ресурсів; коли ж платформи опосередковують їжу, житло і медицину, відсутність у системі означає соціальну смерть. Афективна автономія можлива, доки існують простори поза алгоритмічною медіацією; у середовищі, насиченому *sensors* і *smart devices*, вона зникає.

Отже, метафізика продуктивної відсутності є не утопією, а описом специфічного режиму існування з чіткими умовами і межами. Персонажі *Brassic* живуть у світі, де ці умови ще частково зберігаються: система допускає прогалини, існує готівка, а постійна цифрова верифікація не є абсолютною. Це історично конкретна ситуація, тому метафізика продуктивної відсутності є

водночас діагнозом і попередженням про її крихкість.

У цьому контексті парадокс "буття через відсутність" постає як концептуальна рамка для опису нового режиму суб'єктності. Якщо модерність конституювала суб'єкта через видимість (паноптикум Фуко), а цифрова епоха через гіперфіксацію (*surveillance capitalism* Зубофф), то *Brassic* демонструє третю можливість: конституцію суб'єкта через систематичне випадання з протоколів фіксації, через *zeroentry*. Це не життя поза системою, а життя всередині цифрової інфраструктури без конвертації у дані. Персонажі користуються її ресурсами, дорогами, товарами, комунікаціями, але уникають стабільної реєстрації. Саме ця позиція, всередині інфраструктури, але поза даними, формує їхній специфічний онтологічний статус.

Від попередніх статей до метафізичного синтезу. Якщо перша стаття циклу артикулювала пост(недо)просвітницьку суб'єктність як фігуру, що не вписується у модерний ідеал автономної раціональної людини; якщо друга показала візуальну риторику *visibility: hidden* як режим репрезентації, що не стільки показує, скільки приховує; якщо третя проаналізувала капсульний простір і афективне буття на периферії *digital modern*; а четверта розгорнула постгерменевтичну *debug-rhetoric* як мовлення без гарантії розуміння, – то ця, п'ята стаття прагне синтезувати ці виміри у цілісну онтологічну концепцію.

Візуальна невидимість тут постає не як естетичний ефект, а як операційний статус: система не бачить суб'єкта не тому, що він прихований, а тому, що не активує протокол розпізнавання. Капсульний простір і афективне буття описують умови такої невидимості – локальні середовища поза глобальними системами обліку та афекти, що не проходять алгоритмічну модуляцію. Постгерменевтична риторика фіксує мовлення, яке функціонує без гарантії відповіді, але підтримує процес буття. У сукупності ці виміри окреслюють новий тип суб'єктності, що конститується не через *Bildung*, дисципліну чи

алгоритмічний профіль, а через систематичне випадання з цих режимів формування.

Узагальнюючи, метафізика продуктивної відсутності описує режим буття, у якому суб'єкт конститується не через присутність у системі, а через відсутність у її реєстрах; не через фіксацію траєкторій, а через неможливість цієї фіксації; не через включення у протоколи контролю, а через випадання з них. Це не брак присутності, а інший тип присутності – режим *zero entry*.

Homo absconditus digitalis: суб'єкт нульового запису. Якщо попередні статті запропонували фігуру *homo brassicus* як іронічне позначення нового типу суб'єктності, то метафізика продуктивної відсутності дозволяє дати їй точніше визначення: *homo absconditus digitalis* – цифрово прихована людина, суб'єкт нульового запису, що існує у цифровому світі, але не конвертується у дані. Це не *homo sacer*, бо він не виключений через суверенне рішення – він просто не розпізнаний системою. Це не *dividual* і не *data double* – він не фрагментований і не має цифрової тіні.

Homo absconditus digitalis – це суб'єкт із тілом без профілю, дією без запису, афектами без модуляції. Він не протистоїть системі і не інтегрується в неї, а існує у режимі структурної невидимості – не через приховування, а через неактивацію протоколів розпізнавання. Це не герой і не жертва, а третя фігура, що вислизає з бінарних опозицій не через бунт, а через ковзання крізь тріщини системи.

Етичні та політичні імплікації: право на невидимість? Якщо метафізика продуктивної відсутності описує реальний режим існування (а "*Brassic*" демонструє, що близько мільярда людей у світі живуть у цьому режимі [29]), то постає низка етичних і політичних питань, що не мають простих відповідей. Чи можливе право на невидимість у добу тотальної цифровізації? Класична традиція прав людини виходить з презумпції, що права належать людині як такій –

просто через факт народження, через *dignitas humana*. Але що, якщо система не може розпізнати тебе як людину не через дегуманізацію (активне позбавлення статусу), а через технічну неспроможність фіксації? Чи маєш ти права, якщо система не має твоїх даних? Чи можна мати онтологічний статус без епістемологічного визнання?

З одного боку, невидимість може бути формою свободи – як ми показали через чотири форми продуктивності. А з другого боку, вона може бути формою вразливості: без документів неможливо отримати медичну допомогу; без адреси неможливо орендувати житло; без банківського рахунку неможливо отримати зарплату; без цифрової ідентичності неможливо довести своє існування. Метафізика продуктивної відсутності працює лише за певних структурних умов – і коли ці умови зникають (тотальна цифровізація, обов'язкова біометрія, *cashless society*), невидимість перестає бути перевагою і стає просто формою соціальної смерті. Чи можна тоді говорити про право на невидимість як про фундаментальне право? Не у сенсі права бути забутим (*right to be forgotten*), що передбачає попереднє включення у систему з подальшим стиранням, а у сенсі права ніколи не бути включеним, права на *zeroentry* як легітимний статус? Це питання виходить за межі цієї статті, але метафізика продуктивної відсутності робить його можливим – показує, що невидимість не обов'язково є патологією, що вона може бути способом існування з власною логікою, власними перевагами, власною етикою. Не універсальною етикою для всіх, але етикою, релевантною для тих, хто живе у цьому режимі – свідомо чи вимушено.

Межі концепту і напрямки подальших досліджень. Метафізика продуктивної відсутності – це не остаточна відповідь, а початок розмови. Вона не охоплює всіх форм відсутності у цифрову епоху, а фіксує лише один специфічний режим – той, що проявляється у "*Brassic*" і емпірично стосується значної частини світового населення. Вона не стверджує

універсальної продуктивності відсутності, а окреслює умови, за яких вона можлива, і межі, за якими втрачає цю властивість. Йдеться не про політичну програму, а про концептуальну рамку для осмислення феномену, що вже існує, але досі не мав адекватного філософського опису.

Подальші дослідження можуть розвивати цей концепт у кількох напрямках: емпіричному (різні форми *homo absconditus digitalis*), політико-правовому (можливість права на невидимість), технічному (архітектура систем ідентифікації та їхні прогалини) та етичному (межі між свободою і вразливістю, автономією і виключенням). Метафізика продуктивної відсутності не закриває цих питань – вона їх відкриває, показуючи, що те, що здавалося просто відсутністю, є складним режимом існування, який потребує філософського осмислення не як патологія, а як альтернативна онтологія.

Висновки. Попри легковажність жанру та непретензійність наративу, серіал "Brassic" виявляється продуктивним філософським об'єктом, здатним виявити нову форму суб'єктності у цифрову епоху. Те, що спершу виглядало як маргінальна комедія, стало емпіричною базою для концептуалізації метафізики (продуктивної) відсутності – онтологічного режиму, де системна невидимість не є дефіцитом, а джерелом структурно специфічних можливостей.

Основний внесок дослідження полягає в диференціації цього концепту від

класичних теорій відсутності. Йдеться не про нестачу, не про виключення і не про семіотичну гру, а про операційний статус zeroentry – нульову фіксацію у цифровій інфраструктурі. Через чотири форми продуктивності (епістемологічну, операційну, алгоритмічну, афективну) ми показали, що така невидимість може надавати переваги: дія без контролю, знання без взаємності, стійкість до стирання, автономія переживання. Водночас її ефективність залежить від конкретних умов – неповної цифровізації, наявності готівкової економіки, прогалин у протоколах.

Синтезуючи результати попередніх статей циклу, ми окреслили фігуру *homo absconditus digitalis* – суб'єкта без сліду, дієвого без запису, афективного без модуляції. Це не результат свідомого приховування, а ефект ковзання по краях системи розпізнавання.

Метафізика (продуктивної) відсутності – не завершена теорія, а точка входу в аналіз альтернативної онтології. Вона не універсалізує невидимість і не романтизує маргінальність, а фіксує ситуацію, де відсутність у реєстрах перетворюється на форму буття з власною логікою, обмеженнями та потенціалом. "Brassic", таким чином, – не просто культурний артефакт, а діагностичний інструмент, що дозволяє мислити суб'єктність на периферії цифрової модерності. Якщо філософія прагне бути чутливою до конкретного буття, вона не може оминати цю фігуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Agamben G. *Homo sacer: Sovereign power and bare life*; trans. by D. Heller-Roazen. Stanford, CA: Stanford University Press, 1998. 216 p.
2. Barad K. *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Durham, NC: Duke University Press, 2007. 544 p. URL: <https://www.barnesandnoble.com/w/meeting-the-universe-halfway-karen-barad/1136557600> (дата звернення: 21.12.2025).
3. Benjamin W. *Illuminations: Essays and reflections*; trans. by H. Zohn. New York, NY: Schocken Books, 1968. 304 p. URL: https://archive.org/details/illuminations0000benj_p3m7 (дата звернення: 21.12.2025).
4. Bennett, J. *Vibrant matter: A political ecology of things*. Durham, NC: Duke University Press, 2010. 192 p.
5. Berlant L. *Cruel optimism*. Durham, NC: Duke University Press, 2011. 352 p. URL: <https://read.dukeupress.edu/books/book/1596/Cruel-Optimism> (дата звернення: 21.12.2025).

6. Cavell S. The claim of reason: Wittgenstein, skepticism, morality, and tragedy. Oxford, UK: Oxford University Press, 1979. 512 p.
7. Deleuze G. A thousand plateaus: Capitalism and schizophrenia; trans. by B. Massumi. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1987. 632 p.
8. Derrida J. Of grammatology; trans. by G. C. Spivak. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1976. 470 p.
9. Floridi L. The fourth revolution: How the infosphere is reshaping human reality. Oxford, UK: Oxford University Press, 2014. 256 p.
10. Foucault M. The history of sexuality. Vol. 1: An introduction; trans. by R. Hurley. New York, NY: Pantheon Books, 1978. 168 p.
11. Foucault M. Discipline and punish: The birth of the prison; trans. by A. Sheridan. New York, NY: Vintage Books, 1977. 352 p.
12. Foucault M. The archaeology of knowledge and the discourse on language; trans. by A. M. Sheridan Smith. New York, NY: Pantheon Books, 1972. 256 p.
13. Galloway A. R. Protocol: How control exists after decentralization. Cambridge, MA: MIT Press, 2004. 280 p.
14. Heidegger M. Being and time; trans. by J. Macquarrie, E. Robinson. New York, NY: Harper & Row, 1962. 608 p.
15. Husserl E. Ideas: General introduction to pure phenomenology; trans. by W. R. Boyce Gibson. London, UK: George Allen & Unwin, 1931. 480 p.
16. Jameson F. Postmodernism, or, the cultural logic of late capitalism. Durham, NC: Duke University Press, 1991. 464 p.
17. Kirby A. Digimodernism: How new technologies dismantle the postmodern and reconfigure our culture. London, UK: Continuum, 2009. 304 p.
18. Lacan J. Écrits: The first complete edition in English; trans. by B. Fink. New York, NY: W. W. Norton & Company, 2006. 896 p.
19. Lupton D. The quantified self: A sociology of self-tracking. Cambridge, UK: Polity Press, 2016. 200 p.
20. Massumi B. Politics of affect. Cambridge, UK: Polity Press, 2015. 240 p.
21. Menkman R. The glitch moment(um). Amsterdam, Netherlands: Institute of Network Cultures, 2011. 72 p.
22. O'Hara K. The theory and practice of social machines. Cham, Switzerland: Springer, 2022. 210 p.
23. Sartre J.-P. Being and nothingness: An essay in phenomenological ontology; trans. by S. Richmond. New York, NY: Routledge, 2018. 992 p.
24. Scott J. C. Seeing like a state: How certain schemes to improve the human condition have failed. New Haven, CT: Yale University Press, 1998. 464 p. URL: <https://yalebooks.yale.edu/book/9780300078152/seeing-like-a-state/> (дата звернення: 21.12.2025).
25. Sorensen R. Blindspots. Oxford, UK: Oxford University Press, 2007. 480 p.
26. Sorensen R. Seeing dark things: The philosophy of shadows. Oxford, UK: Oxford University Press, 2008. 328 p. URL: https://books.google.co.uk/books?id=izFf2_gxYIMC&printsec=copyright (дата звернення: 21.12.2025).
27. Sorensen R. Nothing: A philosophical history. Oxford, UK: Oxford University Press, 2022. 448 p.
28. Absence and Nothingness: A conversation with philosopher Roy Sorensen. *University of Toronto Faculty of Arts & Science*. 2023. 15 November. URL: <https://www.humanities.utoronto.ca/news/absence-and-nothingness-conversation-philosopher-roy-sorensen> (дата звернення: 21.12.2025).
29. UNHCR. Global trends: Forced displacement in 2023. Geneva, Switzerland: United Nations High Commissioner for Refugees, 2024. URL: <https://www.unhcr.org/us/global-trends-report-2023> (дата звернення: 21.12.2025).

30. Yablo S. A paradox of existence. *Physicalism and its discontents*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2000. P. 275–312.
31. Žižek S. *Looking awry: An introduction to Jacques Lacan through popular culture*. Cambridge, MA: MIT Press, 1991. 250 p.
32. Žižek S. *The sublime object of ideology*. London, UK: Verso, 2009. 378 p.
33. Žižek S. *Event: A philosophical journey through a concept*. Brooklyn, NY: Melville House, 2014. 240 p.
34. Zuboff, S. *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. New York, NY: Public Affairs, 2019. 704 p.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Agamben, G. (1998). *Homo sacer: Sovereign power and bare life*. Stanford University Press (in English).
2. Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press. URL: <https://www.barnesandnoble.com/w/meeting-the-universe-halfway-karen-barad/1136557600> (last accessed: 21.12.2025) (in English).
3. Benjamin, W. (1968). *Illuminations: Essays and reflections*. Schocken Books. URL: https://archive.org/details/illuminations0000benj_p3m7 (last accessed: 21.12.2025) (in English)
4. Bennett, J. (2010). *Vibrant matter: A political ecology of things*. Duke University Press (in English).
5. Berlant, L. (2011). *Cruel optimism*. Duke University Press. URL: <https://read.dukeupress.edu/books/book/1596/Cruel-Optimism> (last accessed: 21.12.2025) (in English).
6. Cavell, S. (1979). *The claim of reason: Wittgenstein, skepticism, morality, and tragedy*. Oxford University Press (in English).
7. Deleuze, G., & Guattari, F. (1987). *A thousand plateaus: Capitalism and schizophrenia*. University of Minnesota Press (in English).
8. Derrida, J. (1976). *Of grammatology*. Johns Hopkins University Press (in English).
9. Floridi, L. (2014). *The fourth revolution: How the infosphere is reshaping human reality*. Oxford University Press (in English).
10. Foucault, M. (1978). *The history of sexuality, Volume 1: An introduction*. Pantheon Books (in English).
11. Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Vintage Books (in English).
12. Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge and the discourse on language*. Pantheon Books (in English).
13. Galloway, A. R. (2004). *Protocol: How control exists after decentralization*. MIT Press (in English).
14. Heidegger M. (1962). *Being and time*. Harper & Row (in English).
15. Husserl, E. (1931). *Ideas: General introduction to pure phenomenology*. George Allen & Unwin (in English).
16. Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or, the cultural logic of late capitalism*. Duke University Press (in English).
17. Kirby, A. (2009). *Digimodernism: How new technologies dismantle the postmodern and reconfigure our culture*. Continuum (in English).
18. Lacan, J. (2006). *Écrits: The first complete edition in English*. W. W. Norton & Company (in English).
19. Lupton, D. (2016). *The quantified self: A sociology of self-tracking*. Polity Press (in English).
20. Massumi, B. (2015). *Politics of affect*. Polity Press (in English).
21. Menkman, R. (2011). *The glitch moment(um)*. Institute of Network Cultures (in English).

22. O'Hara, K. (2022). *The theory and practice of social machines*. Springer (in English).
23. Sartre, J.-P. (2018). *Being and nothingness: An essay in phenomenological ontology*. Routledge (in English).
24. Scott, J. C. (1998). *Seeing like a state: How certain schemes to improve the human condition have failed*. Yale University Press. URL: <https://yalebooks.yale.edu/book/9780300078152/seeing-like-a-state/> (last accessed: 21.12.2025) (in English).
25. Sorensen, R. (2007). *Blindspots*. Oxford University Press (in English).
26. Sorensen, R. (2008). *Seeing dark things: The philosophy of shadows*. Oxford University Press. URL: https://books.google.co.uk/books?id=izFf2_gxYIMC&printsec=copyright (last accessed: 21.12.2025) (in English).
27. Sorensen, R. (2022). *Nothing: A philosophical history*. Oxford University Press (in English).
28. University of Toronto Faculty of Arts & Science. (2023). *Absence and Nothingness: A conversation with philosopher Roy Sorensen*. URL: <https://www.humanities.utoronto.ca/news/absence-and-nothingness-conversation-philosopher-roy-sorensen> (last accessed: 21.12.2025) (in English).
29. UNHCR. (2024). *Global trends: Forced displacement in 2023*. United Nations High Commissioner. URL: <https://www.unhcr.org/us/global-trends-report-2023> (last accessed: 21.12.2025) (in English).
30. Yablo, S. (2000). A paradox of existence. In C. Gillett & B. Loewer. *Physicalism and its discontents*. Cambridge University Press. P. 275–312 (in English).
31. Žižek, S. (1991). *Looking awry: An introduction to Jacques Lacan through popular culture*. MIT Press (in English).
32. Žižek, S. (2009). *The sublime object of ideology*. Verso (in English).
33. Žižek, S. (2014). *Event: A philosophical journey through a concept*. Melville House. (in English).
34. Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. Public Affairs (in English).

Receive: December 08, 2025
Accepted: December 29, 2025